

SON SINIF FİZYOTERAPİ VE REHABİLİTASYON ÖĞRENCİLERİNDE AKADEMİK KARIYER FARKINDALIĞINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER: ANKARA ÖRNEĞİ

FACTORS AFFECTING ACADEMIC CAREER AWARENESS IN SENIOR PHYSIOTHERAPY AND REHABILITATION STUDENTS: THE CASE OF ANKARA

Halil İbrahim Çelik^{1*}, Demet Öztürk², Mustafa Sarı², Nilgün Bek²

¹Özel Bilge Çocuk Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi, Ankara, Türkiye

²Lokman Hekim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Ankara, Türkiye

ÖZ

Amaç: Akademik kariyer farkındalığına yönelik çalışmalar, belirli bir alanda uzmanlaşmayı sağlayarak fizyoterapistlerin akademik ve mesleki rol ve statülerinin gelişimini destekleyebilir. Bu çalışmada, kariyer planlaması aşamasında bulunan son sınıf fizyoterapi ve rehabilitasyon (FTR) öğrencilerinin akademik kariyer farkındalıklarını etkileyen faktörlerin incelenmesi amaçlandı.

Yöntem: Çalışma; Ankara ilinde üçü devlet (Hacettepe, Gazi ve Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi), üçü vakıf (Lokman Hekim, Başkent ve Atılım Üniversitesi) olmak üzere altı farklı üniversitede 2021-2022 eğitim öğretim yılında öğrenim gören 227 FTR son sınıf öğrencisi ile yürütüldü. Veri toplama aracı olarak “Kişisel Bilgi Formu” ve “Akademik Kariyer Farkındalık Ölçeği (AKFÖ)” kullanıldı. AKFÖ toplam puanını etkileyen faktörler çoklu doğrusal regresyon analizi ile incelendi.

Bulgular: Çalışma yaşları 22.6±1.3 yıl olan, 134’ü (%59) devlet, 93’ü (%41) vakıf üniversitesinde eğitim gören 227 (kadın: 186, %82) FTR son sınıf öğrencisi ile tamamlandı. AKFÖ toplam puanı üzerinde etkili faktörlerin; akademik kariyer hakkında bilgilendirilme durumu (B=12.22, p<0.001), ailede/yakın çevrede lisansüstü eğitim görme durumu (rol model) (B=5.97, p=0.006), bölüm memnuniyeti (B=1.54, p=0.001) ve Akademik Personel ve Lisansüstü Eğitimi Giriş Sınavına (ALES) girme durumu (B=5.01, p=0.022) olduğu saptandı. Bu dört değişkenin bağımlı değişkendeki (AKFÖ toplam puan) kümülatif varyansın %24’ünü açıkladığı görüldü (R²=0.243).

Sonuç: Akademik kariyer farkındalığını etkileyen faktörlerin; akademik kariyer hakkında bilgilendirilme durumu, ailede/yakın çevrede lisansüstü eğitim görme durumu (rol model), bölüm memnuniyeti ve ALES’e girme durumunun olduğu bulundu. Fizyoterapist adaylarında akademik kariyere ilişkin farkındalık oluşturabilmek için yükseköğretim kurumlarında kariyer ofisleri kurmak, ders planlamaları içerisinde kariyer ile ilgili seçmeli derslere yer vermek ya da belirli aralıklarla seminerler düzenlenmek faydalı olabilir. Ayrıca, akademik kariyer planı olan öğrencilere rol model seçimine yardımcı olmak, rol modelleriyle iletişim kurmasına olanak sağlamak ve öğrencilerin bölüm memnuniyetini artırmaya yönelik uygulamalar yapmak akademik kariyer farkındalığını artırabilir.

Anahtar Kelimeler: Kariyer Seçimi, Farkındalık, Öğrenciler, Lisansüstü Eğitim

ABSTRACT

Objective: Studies on academic career awareness may support the development of physiotherapists' academic and professional roles and status by providing specialization in a certain field. In this study, it was aimed to investigate the factors affecting the academic career awareness of senior physiotherapy and rehabilitation (PTR) students who are in the career planning stage.

Method: The study was conducted with 227 PTR senior students studying in six different universities in Ankara, three of which are state (Hacettepe, Gazi, and Ankara Yıldırım Beyazıt University) and three of which are private (Lokman Hekim, Başkent, and Atılım University), in the 2021-2022 academic year. “Personal Information Form” and “Academic Career Awareness Scale (ACAS)” were used as data collection tools. The factors affecting the total score of ACAS were analyzed by multiple linear regression analysis.

Results: The study was completed with 227 (Female: 186, 82%) FTR senior students with a mean age of 22.6±1.3 years, 134 (59%) of whom were studying at a state university and 93 (41%) at a private university. It was determined that the factors affecting the total score of ACAS were being informed about the academic career (B=12.22, p<0.001), postgraduate education status in the family/close environment (role model) (B=5.97, p=0.006), department satisfaction (B=1.54, p=0.001), and taking the Academic Personnel and Postgraduate Education Entrance Exam (ALES) (B=5.01, p=0.022). It was observed that these four variables explained 24% of the cumulative variance in the dependent variable (total score of ACAS) (R²=0.243).

Conclusion: It was found that being informed about academic career, postgraduate education status in the family/close environment (role model), department satisfaction, and taking ALES were the factors affecting academic career awareness. For physiotherapy candidates to develop academic career awareness, it may be beneficial to establish career offices in higher education institutions, incorporate career-related elective courses in the curriculum, or schedule seminars regularly. Furthermore, academic career awareness may also be increased by helping students with an academic career plan in choosing a role model, enabling them to communicate with the role model, and establishing procedures to improve students' department satisfaction.

Key Words: Career Choice, Awareness, Students, Graduate Education

Makale Bilgisi/Article Info

Yükleme tarihi/Submitted: 26.08.2022, **Revizyon isteği/Revision requested:** 07.10.2022, **Son düzenleme tarihi/Last revision received:** 31.10.2022, **Kabul/Accepted:** 02.11.2022

*Sorumlu yazar/Corresponding author: Özel Bilge Çocuk Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi, Ankara, Türkiye

¹Email: fizyoterapist70@gmail.com, ²Email: demet.ozturk@lokmanhekim.edu.tr, ³Email: mustafa.sari@lokmanhekim.edu.tr,

⁴Email: nilgun.bek@lokmanhekim.edu.tr

GİRİŞ

Kariyer farkındalığı, bireyin bir kariyer ya da meslek alanına dair fırsatlar ve gereksinimler hakkındaki bilgi ve bilinç düzeyidir [1]. Yeterli kariyer farkındalığı bireyin kendisi için doğru bir kariyer seçimi yapmasında, kariyerini verimli ve başarılı bir şekilde sürdürmesinde etkilidir. Ayrıca, kariyer farkındalığı kariyer sürecinde talep edilen yeterliliklerin ve sunulan imkânların bilincinde olarak bireyin kariyerini başarılı bir şekilde yönetebilmesini kolaylaştırır [2].

Akademik kariyer farkındalığı ise kariyer farkındalığı kavramının altında değerlendirilen ve bireylerin lisansüstü eğitim ve akademisyenlik mesleği hakkındaki bilgi ve bilinç düzeyi olarak tanımlanabilir [3]. Akademik kariyer yüksek lisans, doktora, tıpta uzmanlık veya sanatta yeterlik programlarını kapsayan lisansüstü eğitim ile başlar [4]. Lisansüstü eğitim, belirli bir alanda yetişmeyi ve uzmanlaşmayı amaçlayan, akademik ve mesleki rol ve statülerin gelişimi için fırsatlar sunan eğitim sürecidir. Ayrıca lisansüstü eğitim yaşam boyu öğrenmeyi amaç edinmiş bireylerin yetiştirilmesine ve bu bireylerin akademik deneyimlerini geliştirerek akademik kariyer yolunda ilerlemesine olanak sağlar [5,6]. Lisansüstü eğitim bireylerin kariyer gelişimini gerçekleştirebilecekleri en iyi alanlardan biri olmasının yanı sıra spesifik bir alanda uzman kimliği kazandırmasından dolayı işgücü piyasasında tercih edilme nedeni olabilir [7]. Lisansüstü eğitim mezunu sağlık çalışanlarını dâhil eden araştırmalar meslek yaşamında önemli kararlar alma, mesleğinde etkili yöntemler kullanma ve mesleğe daha fazla katkı sağlama gibi lisansüstü eğitimin avantajlarından bahsetmişlerdir [8,9].

Yükseköğretim Kurulu istatistiklerine göre, 2022 eğitim öğretim yılı itibarı ile Türkiye’de aktif olan ve lisans eğitimi veren fizyoterapi ve rehabilitasyon (FTR) bölümü sayısı 142, eğitim alan öğrenci sayısı ise 27.162’dir. Aynı yıla ait istatistiklere göre, FTR ile ilgili lisansüstü eğitim veren üniversite sayısı 51, lisansüstü program sayısı 18, öğrenci sayısı ise 2707’dir [10]. Bu istatistiklerden hareketle FTR lisans öğrencilerinin yaklaşık %10’unun lisansüstü eğitime devam ettiği söylenebilir. Lisansüstü eğitim potansiyeli açısından FTR lisans bölümü öğrenci sayısı göz önüne alındığında akademik kariyer farkındalığına yönelik çalışmalar fizyoterapistlerin lisansüstü eğitim yoluyla belirli bir alanda yetişmesi ve uzmanlaşmasında, akademik ve mesleki rol ve statülerinin gelişiminde önemli olabilir. Ancak literatürde FTR lisans bölümü öğrencilerinde akademik kariyer farkındalığını ele alan bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu yüzden, çalışmamızda kariyer planlaması aşamasında bulunan son sınıf FTR öğrencilerinin akademik kariyer farkındalıklarını etkileyen faktörlerin incelenmesi amaçlandı.

YÖNTEM

Katılımcılar

Gözlemsel ve kesitsel araştırma dizaynına sahip bu tanımlayıcı çalışmanın evrenini; çalışma için izin alınan Ankara ilindeki üçü devlet (Hacettepe, Gazi ve Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi), üçü vakıf (Lokman Hekim, Başkent ve Atılım Üniversitesi) olmak üzere altı farklı üniversitede 2021-2022 eğitim öğretim yılında öğrenim gören 387 FTR son sınıf (4. sınıf) öğrencisi oluşturdu. Örneklem seçimi yapılmadan evrenin tamamına ulaşılması hedeflendi, ancak ulaşılamayan ya da çalışmaya katılmak istemeyen öğrenciler nedeniyle toplam 252 (%65.12) öğrencinin verisi elde edildi. Eksik veri nedeniyle 25 öğrenci çalışmadan dışlandı ve çalışma 227 öğrenci ile tamamlandı.

Veri Toplama Araçları

Çalışma verileri; 2021-2022 eğitim öğretim yılı sonunda, öğretim elemanları tarafından, öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıflarda, yüz yüze görüşme yöntemi ile toplandı. Çalışmanın içeriği hakkında detaylı bilgi verildikten sonra, çalışmaya katılmayı kabul eden öğrencilerin ilk olarak yazılı onamları alındı.

Katılımcılara; sosyo-demografik bilgiler ve bazı değişkenleri sorgulayan “Kişisel Bilgi Formu” nun yanı sıra “Akademik Kariyer Farkındalık Ölçeği (AKFÖ)” uygulandı. Katılımcıların veri toplama araçlarını tamamlaması ortalama 15 dakika sürdü.

Kişisel Bilgi Formunda; yaş, cinsiyet, üniversite türü (devlet/vakıf), ağırlıklı genel not ortalaması (AGNO), anne ve baba eğitim yılı, Akademik Personel ve Lisansüstü Eğitimi Giriş Sınavına (ALES) katılma durumu (evet/hayır), yabancı dil sınavına katılma durumu (evet/hayır), ailede/yakın çevrede lisansüstü eğitim görme durumu (evet/hayır), akademik kariyer hakkında bilgilendirilme durumu (evet/hayır) ile öğrencilerin bölüm ve üniversiteden memnuniyetleri (10 cm’lik yatay görsel analog ölçeği ile) sorgulandı.

Dağyar ve ark. tarafından geliştirilen AKFÖ; 31 maddeden ve 4 alt boyuttan oluşan, geçerlik ve güvenilirliği Türk öğrenciler üzerinde gösterilen bir ölçme aracıdır. Akademisyen olma ölçütleri, akademisyen çalışma koşulları ve lisansüstü eğitimin süreçlerini bir bütün olarak ele alan AKFÖ’nün alt boyutları sırasıyla; öğretim elemanı olma ve çalışma koşulları, lisansüstü eğitimin tanımı ve amacı, lisansüstü eğitimden mezun olma koşulları ve lisansüstü eğitime başvuru koşullarına ilişkin farkındalığı sorgular. Dörtlü Likert (1-4 puan) tipinde hazırlanan ölçekte, her bir madde için “hiç duymadım”, “duydum ama hakkında pek bir şey bilmiyorum”, “hakkında bir şeyler biliyorum ancak sadece genel çizgilerini açıklayabilirim” ve “biliyorum, ne olduğunu da detaylı açıklayabilirim” seçeneklerinden birinin işaretlenmesi istenir. Toplam puan 31 ile 124 arasında değişirken, yüksek puanlar akademik kariyer farkındalığın yüksek olduğunu işaret eder. Dağyar ve ark. Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısını ölçeğin tamamı için 0.971, alt boyutlar için ise sırasıyla 0.951, 0.825, 0.861 ve 0.854 olarak belirtmişlerdir [3].

İstatistiksel Analiz

İstatistiksel analizler IBM SPSS Statistics 26.0 (SPSS Inc, Chicago, IL, ABD) paket programı kullanılarak yapıldı. Görsel (histogram ve olasılık grafikleri) ve analitik yöntemler (Kolmogorov- Smirnov testi, çarpıklık ve basıklık değerleri, varyasyon katsayısı) kullanılarak değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu incelendi. Sayısal değişkenlerin gruplar arası karşılaştırılmasında non-parametrik test olarak “Mann-Whitney U Testi”, parametrik test olarak ise “Bağımsız Gruplar T Testi” kullanıldı. Dikotom değişkenler (cinsiyet, ALES’e girme durumu, yabancı dil sınavına girme durumu, ailede/yakın çevrede lisansüstü eğitim görme durumu ve akademik kariyer hakkında bilgilendirilme durumu) ile AKFÖ toplam puan arasındaki ilişki “Nokta Çift Serili Korelasyon Testi” ile sayısal değişkenler arasındaki ilişki ise verilerin niteliğine göre “Spearman ya da Pearson Korelasyon Testi” ile incelendi. Korelasyon katsayısı değerleri 0.00-0.20: çok zayıf; 0.21-0.40: zayıf; 0.41-0.60: orta; 0,61-0,80: güçlü ve 0,81-1.00: çok güçlü olarak yorumlandı [11]. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken (AKFÖ toplam puan) üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla “Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi” yapıldı. AKFÖ toplam puanı ile anlamlı korelasyon gösteren ve korelasyon katsayısı 0.20’ye yakın olan değişkenler regresyon modeline dahil edildi. Tip 1 hata düzeyinin %5’in altında olduğu durumlar istatistiksel olarak anlamlı kabul edildi [12].

Post-hoc güç analizi için G* Power programı (versiyon 3.1.9 Üniversität Düsseldorf, Düsseldorf, Almanya) kullanıldı [13]. Çalışmanın primer hipotezini test etmek için yürütülen “Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi” sonuçları post-hoc güç analizinde kullanıldı. Alfanın istatistiksel anlamlılığı %5, R²’nin 0.243, prediktör değişken sayısının 5 ve örneklem sayısının 227 olduğu analiz için post-hoc gücün (1-β) % 99.9’u geçtiği görüldü.

Etik Onay

Çalışma öncesinde, Lokman Hekim Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu onayı (Kod No: 2022098) ve ilgili üniversitelerin idari birimlerinden gerekli yazılı izinler alındı.

BULGULAR

Çalışmaya yaş ortalaması 22.64±1.31 yıl olan, 134'ü (%59) devlet, 93'ü (%41) vakıf üniversitesinde eğitim gören 227 (Kadın:186, %82) FTR son sınıf öğrencisi dâhil edildi. Katılımcıların sosyo-demografik ve diğer özelliklerine ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 1'de verildi.

Tablo 1. Katılımcıların sosyo-demografik ve diğer özellikleri (n=227)

Değişken	Ort±SS	Medyan (Min-Max)
Yaş (yıl)	22.6±1.3	22 (21-29)
Anne eğitim yılı	11.1±4.4	12 (5-18)
Baba eğitim yılı	12.6±4.2	12 (5-20)
AGNO	3.1±0.3	3.1 (2.3-3.8)
Bölüm memnuniyeti	6.1±2.2	6.4 (0.3-10)
Üniversite memnuniyeti	5.4±2.4	5.5 (0.1-10)
Değişken	Sayı	%
Üniversite Türü (Devlet)	134	%59.1
Cinsiyet (Kadın)	186	%81.9
Ailede/yakın çevrede lisansüstü eğitim görme durumu (Evet)	142	%62.6
ALES'e girme durumu (Evet)	78	%34.4
Yabancı dil sınavına girme durumu (Evet)	42	%18.5
Akademik kariyer hakkında bilgilendirilme durumu (Evet)	138	%60.8

AGNO: Ağırlıklı genel not ortalaması, ALES: Akademik Personel ve Lisansüstü Eğitimi Giriş Sınavı, Ort: Ortalama, SS: Standart sapma, Min: Minimum, Max: Maksimum

Katılımcıların AKFÖ toplam ve alt boyut puanlarının tanımlayıcı istatistikleri Tablo 2'de verildi. AKFÖ toplam puanı açısından; kadın ve erkek öğrenciler (Kadın: 76 (42-115), Erkek: 75 (43-121), Z=-0.886, p=0.376) ile devlet ve vakıf üniversitesinde öğrenim gören öğrenciler (Devlet: 75 (42-112), Vakıf: 76 (43-121), Z=-1.782, p=0.075) arasında fark olmadığı görüldü.

Tablo 2. Katılımcıların AKFÖ alt boyut ve toplam puanları (n=227)

AKFÖ	Ort±SS	Medyan (Min-Max)
AKFÖ 1. alt boyut puanı	30.2±8.5	29 (13-52)
AKFÖ 2. alt boyut puanı	21.6±3.9	21 (10-28)
AKFÖ 3. alt boyut puanı	14.4±4.9	14 (7-28)
AKFÖ 4. alt boyut puanı	10.5±3.1	11 (4-16)
AKFÖ toplam puanı	76.8±17.5	76 (42-121)

AKFÖ: Akademik Kariyer Farkındalık Ölçeği, Ort: Ortalama, SS: Standart sapma, Min: Minimum, Max: Maksimum

AKFÖ toplam puanının; akademik kariyer hakkında bilgilendirilme durumu (r=0.364, p<0.001), bölüm memnuniyeti (r=0.220, p=0.001), ailede/yakın çevrede lisansüstü eğitim görme durumu (r=0.204, p=0.002) ile zayıf düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişki, ALES'e girme durumu (r=0.179, p=0.007), baba eğitim yılı (r=0.178, p=0.007) ve AGNO (r=0.141, p=0.034) ile ise çok zayıf düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişki gösterdiği saptandı. AKFÖ toplam puanı ile değişkenler arasındaki korelasyon değerleri Tablo 3'de verildi.

AKFÖ toplam puanı üzerinde etkisi olan bağımsız değişkenleri belirlemek amacıyla "Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi" yapıldı. Regresyon modelindeki bağımsız değişkenlerden en az birinin anlamlı prediktör olduğu ve modelin genel olarak anlamlı olduğu görüldü (F =16.928 ve p<0.001).

Tablo 3. AKFÖ toplam puanı ve diğer değişkenler arasındaki ilişkiler

Değişken	AKFÖ	
	r	p
Yaş	0.101	0.129 ^a
Cinsiyet	-0.056	0.404 ^b
Anne eğitim yılı	0.135	0.042^a
Baba eğitim yılı	0.178	0.007^a
Üniversite türü (Devlet/Vakıf)	0.135	0.042^b
Bölüm memnuniyeti	0.220	0.001^b
Üniversite memnuniyeti	0.153	0.021^b
AGNO	0.141	0.034^b
Ailede/yakın çevrede lisansüstü eğitim görme durumu	0.204	0.002^b
ALES'e girme durumu	0.179	0.007^b
Yabancı dil sınavına girme durumu	0.163	0.014^b
Akademik kariyer hakkında bilgilendirilme durumu	0.364	<0.001^b

p^a: Nokta çift serili korelasyon testi, p^b: Spearman korelasyon testi, p^c: Pearson korelasyon testi, AKFÖ: Akademik Kariyer Farkındalık Ölçeği, AGNO: Ağırlıklı genel not ortalaması, ALES: Akademik Personel ve Lisansüstü Eğitimi Giriş Sınavı

AKFÖ toplam puanı üzerinde, dört farklı değişkenin anlamlı etkiye sahip olduğu ve bağımlı değişkendeki (AKFÖ toplam puan) kümülatif varyansın %24'ünü açıkladığı görüldü (R²=0.243). Akademik kariyer hakkında bilgilendirilme durumu, ailede/yakın çevrede lisansüstü eğitim görme durumu ve ALES'e girme durumunun AKFÖ toplam puanında sırasıyla 12.22 (p<0.001), 5.97 (p=0.006) ve 5.01 (p=0.022) puanlık artış oluşturduğu bulundu. Ayrıca, bölüm memnuniyetindeki bir birimlik artışın AKFÖ toplam puanında 1.55 (p=0.001) puanlık artış oluştururken, baba eğitim yılının AKFÖ toplam puan üzerinde etkisinin olmadığı saptandı (p=0.093) (Tablo 4).

TARTIŞMA

Kariyer planlaması aşamasında bulunan FTR son sınıf öğrencilerinin akademik kariyer farkındalıklarını etkileyen faktörleri incelemek amacıyla planlanan bu çalışmada; akademik kariyer hakkında bilgilendirilme durumu, ailede/yakın çevrede lisansüstü eğitim görme durumu, bölüm memnuniyeti ve ALES'e girme durumunun akademik kariyer farkındalığı üzerinde etkili faktörler olduğu saptandı.

Üniversite öğrencilerinde kariyer seçimi ve kariyer gelişimi üzerinde etkili faktörleri inceleyen birçok çalışma yürütülmüştür [14-17]. Ancak, çalışmaların bağlamsal olması ve belirli sosyokültürel çevrede gerçekleştirilmesi çalışma sonuçlarının genellenebilirliğini tartışmalı hale getirmektedir. Çalışmamızda, akademik kariyer farkındalığı üzerinde etkisi en büyük olan faktör, akademik kariyer hakkında bilgilendirilme durumu idi. Literatürde özellikle kariyer hakkında bilgilendirme içeren eğitim ya da uygulamaların etkinliğini ele alan çalışmalar dikkat çekmektedir. Bu çalışmalar; eğitim ya da uygulamaların kariyer kararı, kariyer planlaması ve kariyer beklentisi gibi sonuçlarda anlamlı gelişme sağladığını bildirmiştir [18-20]. Karatepe ve ark. kariyer odaklı eğitimin hemşirelik lisans öğrencilerinin kariyer kararları ve mesleki beklentilerinin artırılmasında, kariyer karar pişmanlıklarının ise azaltılmasında etkili olduğunu ifade etmişlerdir [18]. Reese ve ark. kariyer odaklı eğitim alan üniversite öğrencilerinin almayanlara göre kariyer karar seviyesinin daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir [19]. Foltz ve ark. ise kontrol grubuna kıyasla kariyer odaklı eğitim alan üniversite öğrencilerinin kariyer kararı verme süreçlerinde daha yeterli olduğunu bildirmişlerdir [20].

Tablo 4. AKFÖ toplam puanının tahminlenmesine ilişkin çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları

Değişken	B	Güven aralığı	Beta	t	p	VIF
Sabit	49.031	40.352-57.710	-	11.133	<0.001	-
Akademik kariyer hakkına bilgilendirilme durumu	12.223	8.091-16.354	0.342	5.830	<0.001	1.006
Ailede/yakın çevrede lisansüstü eğitim görme durumu	5.971	2.508-10.882	0.166	2.766	0.006	1.049
Bölüm memnuniyeti	1.548	0.619-2.477	0.194	3.283	0.001	1.025
ALES'e girme durumu	5.011	0.726-9.295	0.144	2.305	0.022	1.024
Baba eğitim yılı	0.426	-0.071-0.923	0.101	1.689	0.093	1.055

Bağımlı değişken: AKFÖ, N:227, R²:0.243, Model: Enter Metod, Model Uyumluluğu: ANOVA test; F: 14.226 ve p<0.001, B: Standardize edilmiş katsayılar

Bu çalışmalar, kariyer hakkında bilgi ve bilinç düzeyini artıran eğitim ya da uygulamaların üniversite öğrencilerinin farklı kariyer bileşenleri üzerine pozitif etkileri olduğunu göstermektedir. Mevcut çalışmada da akademik kariyer hakkında bilgilendirilme durumunun akademik kariyer farkındalığı üzerinde pozitif anlamlı etkiye sahip olması önceki çalışma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Akademik kariyer farkındalığı üzerinde etkili faktörlerden biri olan, ailede/yakın çevrede lisansüstü eğitim görme durumu değişkeni rol model kavramı içerisinde değerlendirilebilir. Rol model, yaşamları ve faaliyetleri ile başka bir kişiyi bir şekilde etkileyen insanlar olarak tanımlanmıştır [21]. Çalışmalar bireylerin kariyeri için bir rol modelinin olmasının kariyer seçimi, kariyer gelişimi ve kariyer kararlılığı gibi kariyer alt kavramlarının birçoğunda etkili olabileceğini işaret etmektedir [21-23]. Çalışma sonuçları açısından incelendiğinde, ailesi ya da çevresinde lisansüstü eğitim gören kişilerin olma durumunun öğrencilerin akademik kariyer farkındalığını pozitif etkilemiş olması literatür ile uyumludur.

Diğer bir faktör olan bölüm memnuniyeti, bireyin bölümünden dolayısıyla gelecekteki mesleğinden kaynaklanan olumlu duygusal durumdur. Bireyin yaptığı mesleğin çevresinde tanınması ve mesleğin bireyi değerli ve başarılı hissettirmesi yüksek meslek memnuniyeti için önemlidir. Yüksek meslek memnuniyeti ise bireyin mesleğini başarılı bir şekilde yaşam boyu yapmasını ve aynı meslek içerisinde kariyer planlamasına devam etmesini sağlayan faktörlerden biridir [24,25]. Bu yüzden, bölümünden dolayısıyla gelecekteki mesleğinden memnun olan öğrencilerin, aynı meslek içinde uzmanlaşmasını sağlayacak akademik kariyer hakkındaki farkındalığının fazla olması beklenebilir. Kurt ve Fidan, Türk üniversite öğrencilerini dâhil ettikleri çalışmalarında teorik ağırlıklı eğitim, sınırlı staj imkânı ve kariyer olanaklarının yetersizliği gibi farklı nedenlerle bölüm memnuniyet düzeyinin düşük olduğunu ve bu durumun kariyer gelişimini olumsuz etkilediğini ifade etmişlerdir [26]. Benzer şekilde, mevcut çalışmada da bölüm memnuniyetinin akademik kariyer farkındalığı üzerinde anlamlı etkiye sahip olduğu bulundu.

Ülkemizde lisans mezunu bireylerin akademik kariyere (lisansüstü eğitime ve akademisyenlik mesleğinin ilk seviyesi olan araştırma görevliliğine) adım atmak için bazı yeterliliklere sahip olması gerekir. Bu yeterliliklerden biri ALES'ten gerekli puanın alınmasıdır. Diğer yeterlilikler ise yabancı dil seviyesi ve lisans mezuniyet not ortalamasının (akademik başarı) belirli bir seviyenin üzerinde olmasıdır [27]. Çalışmamızda, ALES'e girme durumunun akademik kariyer farkındalığı üzerine anlamlı etkisinin olduğu, yabancı dil sınavına girme durumu ve akademik başarının (AGNO) ise akademik kariyer farkındalığı ile pozitif yönde anlamlı ilişki gösterdiği bulundu. Ancak, ilişkinin çok zayıf düzeyde olması nedeniyle bu değişkenler regresyon analizine dâhil edilemedi ve bu değişkenlerin etkisi inceleneemedi. Elde edilen bulgular, yabancı dil sınav puanının bazı yüksek lisans programlarına başvurmada öncül olarak bulunmamasına rağmen, ALES yeterliliğinin olmazsa olmaz öncüllerden biri olmasıyla açıklanabilir. Dolayısıyla, ALES'e girme durumunun akademik kariyer farkındalığı üzerinde etkili olması şartıdır değildir. Diğer yandan, çalışmalar akademik başarının bireylerin akademik olarak

kendini yetkin görmesini ve kendi yeteneklerine daha fazla güvenmesini sağladığını, ayrıca kariyer gelişimi ve kariyer olgunluğunu pozitif yönde etkilediğini göstermektedir [28-30]. Çalışmamızda, akademik başarının (AGNO) akademik kariyer farkındalığı ile pozitif anlamlı ilişki göstermesi literatür ile benzerlik göstermektedir.

Lisansüstü eğitim, bireylerin kariyer gelişimini gerçekleştirebileceği en iyi alanlardan biri olmasının yanı sıra ülke kalkınması ve iş gücü niteliğinin artırılması için de önemlidir. Bu yüzden, lisansüstü eğitimin her lisans meslek grubunda yaygınlaştırılmasının sadece bireysel değil kamusal faydaları da dikkate alınmalıdır [3,30]. Yükseköğretim Kurulu istatistiklerine göre, Türkiye'de FTR ile ilgili programlarda lisansüstü öğrenci sayısı 2016 yılında 1172 iken, 2022 yılında bu sayı %131'lik bir artışla 2707'ye ulaşmıştır [10]. Lisansüstü öğrenci sayısındaki bu artış fizyoterapistlerin akademik kariyer farkındalığındaki artışın bir göstergesi olabilir. Diğer yandan; 2022 eğitim öğretim yılı itibari ile Türkiye'de FTR bölümünde görevli öğretim elemanı sayısı 1063, öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı ise 25.5'tir [10]. Bu verilere göre öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ülkeleri ortalaması olan 15.1'in oldukça üzerindedir [31]. OECD ülkeleriyle karşılaştırmalı durumu incelendiğinde, ülkemizde FTR bölümünde önemli bir öğretim elemanı açığı olduğu görülmektedir. FTR öğrencilerinin lisansüstü eğitim ve akademisyenlik mesleğine yönelik farkındalıklarını değerlendirmek ve bu doğrultuda eğitim/uygulamalar yapmak öğretim elemanı açığını azaltmada faydalı olabilir.

Çalışmanın Limitasyonları

Elde edilen verilerin Ankara ilinde eğitim gören FTR son sınıf öğrencileri ile sınırlı olması çalışmanın en önemli limitasyonudur. Örneklemde, cinsiyet ve öğrencilerin eğitim gördüğü üniversite türü (devlet/vakıf) dağılımının eşit olmaması araştırmanın diğer limitasyonudur. Buna karşılık, çalışmamızın FTR son sınıf öğrencilerinin akademik kariyer hakkındaki bilgi ve bilinç durumunu ve etkileyen faktörleri kısmen ortaya koyduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle, daha kapsamlı ve temsil kabiliyeti yüksek örneklemelerde yapılacak benzer çalışmalara ihtiyaç vardır.

SONUÇ

Bu çalışmada son sınıf FTR öğrencilerinin akademik kariyer farkındalıklarını etkileyen faktörlerin akademik kariyer hakkında bilgilendirilme durumu, ailede/yakın çevrede lisansüstü eğitim görme durumu (rol model), bölüm memnuniyeti ve ALES'e girme durumu olduğu görüldü. Yükseköğretim kurumlarında akademik kariyere ilişkin farkındalık oluşturabilmek için kariyer ofisleri kurmak, kariyer danışmanlık hizmetleri vermek, ders planlamaları içerisinde kariyer ile ilgili seçmeli derslere yer vermek ya da belirli aralıklarla seminerler düzenlenmek faydalı olabilir. Ayrıca; akademik kariyer planı olan öğrencilere rol model seçiminde yardımcı olmak, rol modelleriyle iletişim kurmasını sağlamak ve öğrencilerin bölüm memnuniyetini artırmaya yönelik uygulamalar akademik kariyer farkındalığını artırabilir.

Etik onay: 2022/10-1 Lokman Hekim Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu

Çıkar çatışması: Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal destek: Yok.

Teşekkür: Yok.

Yazar Katkısı: **Fikir:** HİÇ; **Tasarım:** HİÇ,DÖ,MS,NB; **Veri Toplama:** HİÇ,DÖ,MS; **Verilerin istatistiksel analizi:** HİÇ; **Literatür taraması:** HİÇ; **Makale yazımı:** HİÇ,NB; **Eleştirel inceleme:** DÖ,MS,NB.

KAYNAKLAR

1. Eliason GT, Patrick J. Career development in the schools. 1st. ed. United States of America: IAP; 2008.
2. Nasir R, Lin LS. The relationship between self-concept and career awareness amongst students. *Asian Soc Sci.* 2013;9(1):193.
3. Dağyar M, Kasalak G, Uğurlu N. Yükseköğretimde akademik kariyer farkındalığı: Bir ölçek geliştirme çalışması. *Milli Eğitim Dergisi.* 2021;50(230):557-580.
4. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2547.pdf>, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu, 1981.
5. Artess, J, Hooley T. Toward a new narrative of postgraduate career. In: Erwee R, Harmes M, Harmes M, Danaher P, eds. *Postgraduate education in higher education.* Singapore: Springer; 2018:115-209.
6. İter İ. Lisansüstü eğitime yönelik tutum ölçeği'nin Türk kültürüne uyarlanması: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Elementary Educ. Online.* 2019;18(1):263-284.
7. Varhegyi MM, Jepsen DM. Undergraduate student aspirations, awareness and knowledge of postgraduate study options: a cross-institutional examination. In 23rd Annual Australian and New Zealand Academy of Management Conference, Melbourne, Australia. 2009.
8. Pelletier D, Donoghue J, Duffield C. Australian nurses' perception of the impact of their postgraduate studies on their patient care activities. *Nurse Educ Today.* 2003;23(6):434-442.
9. Cotterill-Walker SM. Where is the evidence that master's level nursing education makes a difference to patient care? a literature review. *Nurse Educ Today.* 2012;32(1):57-64.
10. <https://istatistik.yok.gov.tr/>, Yükseköğretim bilgi yönetim sistemi. 2021–2022 akademik yılı yüksek öğretim istatistikleri, Temmuz 2022.
11. Prion S, Haerling KA. Making sense of methods and measurement: Spearman-rho ranked-order correlation coefficient. *Clinical Simulation in Nursing.* 2014;10(10):535-536.
12. Hayran M. Sağlık araştırmaları için temel istatistik. Ankara: Omega Araştırma; 2011.
13. Faul F, Erdfelder E, Lang AG, Buchner A. G* Power 3: A flexible statistical power analysis program for the social, behavioral, and biomedical sciences. *Behavior Research Methods.* 2007;39(2):175-191.
14. Arif S, Iqbal J, Khalil U. Factors influencing students' choices of academic career in Pakistan. *FWU J Soc Sci.* 2019;13(1):35-47.
15. Humayon AA, Raza S, Khan RA. Effect of family influence, personal interest and economic considerations on career choice amongst undergraduate students in higher educational institutions of Vehari, Pakistan. *Int J Organ Anal.* 2018;7(2):129-142.
16. Islam SA, Rahman GM, Nibir MMAM. Perceived factors influencing career choice of the undergraduate students of Public Universities in Bangladesh. *Can J Inf Libr Sci.* 2021;3(4):70-79.
17. Abrahams F, Jano R, Van Lill B. Factors influencing the career choice of undergraduate students at a historically disadvantaged South African university. *Ind High Educ.* 2015;29(3):209-219.
18. Karatepe HK, Derya A, Şen HT, Yüce UÖ, Elibol E. Effects of career management applications on nursing students' career decisions, academic motivations and decision regret. *J Contemp Med.* 2021;11(1):113-119.
19. Reese RJ, Miller CD. Effects of a university career development course on career decision-making self-efficacy. *J Career Assess.* 2006;14(2):252-266.
20. Foltz BM, Luzzo DA. Increasing the career decision-making self-efficacy of nontraditional college students. *Journal of college counseling.* 1998;1(1):35-44.
21. Gibson DE. Role models in career development: New directions for theory and research. *Journal of Vocational Behavior.* 2004;65:134-156.
22. Quimby JL, De Santis AM. The influence of role models on women's career choices. *The Career Development Quarterly.* 2006;54(4):297-306.
23. Mwachaka PM, Mbugua ET. Factors influencing choice of paediatrics as a career among medical students at the University of Nairobi, Kenya. *SAJCH.* 2010;4(3):70-72.
24. Halcomb E, Smyth E, McInnes S. Job satisfaction and career intentions of registered nurses in primary health care: an integrative review. *BMC Fam Pract.* 2018;19(1):1-14.
25. Arkwright L, Edgar S, Debenham J. Exploring the job satisfaction and career progression of musculoskeletal physiotherapists working in private practice in Western Australia. *Musculoskelet Sci Pract.* 2018;35:67-72.
26. Kurt T, Fidan T. Kariyer oluşumunda üniversite: beklentiler ve gerçekler. *Yükseköğretim Dergisi.* 2021;11(Pt 2):421-437.
27. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/11/20181109-3.htm>, Öğretim üyesi dışındaki öğretim elemanı kadrolarına yapılacak atamalarda uygulanacak merkezi sınav ile giriş sınavlarına ilişkin usul ve esaslar hakkında yönetmelik. *Resmi Gazete.* Sayı: 30590, 2018.
28. Bae SM. An analysis of career maturity among Korean youths using latent growth modeling. *School Psychology International.* 2017;38(4):434-449.
29. Tekke M, Ghani MFA. Examining the level of career maturity among Asian foreign students in public university: Gender and academic achievement. *Hope Journal of Pakistan.* 2013;1:101-121.
30. İter İ. Lisans öğrencilerinin akademik başarıları ve kariyer kararı öz-yeterliliklerinin lisansüstü eğitim niyetlerine etkisi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi.* 2021;11(1):1-13.
31. <http://stats.oecd.org/>, OECD StatExtracts, Temmuz 2022.